dr Aleksandra Tornjanski,

Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd

UDK 338.46(497.11)

338.488

ZNAČAJ USLUŽNOG SEKTORA U PRIVREDI SRBIJE

THE IMPORTANCE OF THE SERVICE SECTOR IN THE SERBIAN ECONOMY

Apstrakt: *Uslužni sektor danas ima sve veći značaj u svetskoj privredi, imajući u vidu da generiše velike prihode, ima sve veće učešće u stvaranju dohotka i povećavanju zaposlenosti. Uslužna preduzeća imaju snažan uticaj i značaj za privredu svake zemlje, jer doprinose rastu zaposlenosti i rastu društvenog bruto proizvoda, te imaju snažan uticaj i na formiranje potreba i želja potrošača na tržištu. Nacionalne privrede, posebno razvijenih zemalja, sektoru usluga daju sve veći značaj i zasnivaju svoje nove strategije razvoja na sektoru usluga.*

Uslužni sektor Srbije je u porastu, te privreda Srbije mora dati veći značaj ovom sektoru što će usloviti brojne prednosti za privredu Srbije, kao što su povećanje zaposlenosti, ekonomske i tehnološke promene, rast međunarodne razmene i sl. Upravo, posticanje procesa razvoja sektora usluga, povećanoj standardizaciji poslovanja u sektoru usluga, te unapređivanje konkurentnosti, investicija, posticanje izvoza usluga, kao i stvaranje povoljnog ekonomskog ambijenta za razvoj uslužnih kompanija predstavljaju ključne poslove koje Srbija treba da radi u budućem periodu.

Privreda Srbije mora u budućem periodu ulagati u razvoj uslužnog sektora i zasnivati svoje koncepte razvoja upravo na uslužnom sektoru, sa posebnim akcentom na razvoj turizma, koji može dovesti do povećavanja deviznog priliva, rasta zaposlenosti, kao i poboljšanja kvaliteta života stanovništva. Prihvatanje uslužnog sektora, a posebno turizma, kao efikasnog instrumenta za uključivanje u međunarodnu tržišnu konkurenciju, predstavlja osnovu za dalji privredni rast Srbije.

Abstract: *The service sector today has a growing importance in the world economy as it generates large revenues and participates in the generation of income and the increase of employment. Service companies have a strong impact and importance for the economy of every country as they contribute to employment growth and the growth of gross domestic product, and have a strong influence on the formation of the needs and desires of consumers in the market. National economy, particularly the developed countries economies, gives increasing importance to the services sector, and bases its new development strategy on the services sector.*

Serbian service sector is growing, so the Serbian economy must give more importance to this sector which will cause a number of advantages for the Serbian economy, such as employment growth, economic and technological changes, the growth of international trade and the like. Precisely, encouraging development process of the service sector, increasing standardization of business in the service sector, improving competitiveness, investment, encouraging service export, as well as creating a favorable economic environment for the development of service companies are the key tasks that Serbia should focus on in the future.

In the future Serbian economy should invest in the development of the service sector and its development concepts must be based on the services sector, with particular emphasis on the development of tourism, which can lead to an increase in foreign exchange earnings, employment growth, and improvement of the quality of life of its population. Considering the service

Ključne reči: uslužni sektor, usluge, turizam, Srbija

sector, especially tourism, as an efficient instrument for inclusion in the international market competition represents the basis for further economic growth in Serbia.

Key words: service sector, services, tourism, Serbia

Uvod

Uslužni sektor danas u globalnom poslovnom okruženju ima sve veći značaj, jer su usluge sadržane u gotovo svakom ekonomskom procesu i predstavljaju značajan faktor za unapređenje života ljudi, poslovnih procesa u kompanijama, kao i nacionalnih ekonomija. Savremeno svetsko tržište karakterišu intezivan tehnološki razvoj, transfer tehnologije, sve brži razvoj inovativnih delatnosti, jačanje konkurencije, kao i razvoj nauke, prenos znanja i razvoj digitalne ekonomije. Brze i snažne promene i zahtevi za unapređenje kvaliteta, podstaknuti procesima globalizacije, sve veće primene savremene tehnologije, znanja i inovacija u poslovanju, dovele su i do značajnih promena u uslužnom sektoru. Uslužna preduzeća imaju snažan uticaj i značaj za privredu svake zemlje, jer doprinose rastu zaposlenosti i rastu društvenog bruto proizvoda. Takođe, uslužne kompanije imaju snažan uticaj i na formiranje potreba i želja potrošača na tržištu.

Uslužni sektor u svetskoj privredi dobija na sve većem značaju, imajući u vidu da generiše velike prihode, ima sve veće učešće u stvaranju dohotka i povećavanju zaposlenosti.

Prema podacima CIA¹, skoro dve trećine svetskog dohotka se stvara u sektoru usluga. Na svetskom nivou sektor usluga produktivniji je od proseka. Produktivnost sektora usluga je neznatno viši od produktivnosti industrije. U mnogim razvijenim državama se četiri petine dohotka stvara u sektoru usluga.

Analiza poslovnog okruženja u Srbiji

U cilju analiziranja stanja u pojedinačnim sektorima privrede, potrebno je steći uvid u stanje privrede kao celine. Razlog za to je njihova međusobna povezanost, odnosno promene u jednom sektoru mogu dovesti do promena u drugom sektoru u manjem ili većem obimu. U ovom delu obrađeno je kretanje osnovnih makroekonomskih pokazatelja u Srbiji u prethodnim godinama, kao i analiza njihovog kretanja kroz vreme uz komparaciju sa drugim državama.

Prema poslednje objavljenim podacima Agencije za privredne registre, 2015. godine² osnovni pokazatelji stanja privrede u Srbiji izgledali su ovako:

¹ CIA, (2016), The World Factbook 2016-17, Washington, DC: Central Intelligence Agency <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>

² APR – Saopštenje o poslovanju privrede u RS u 2015, str. 5.

Tabela 1. Osnovni makroekonomski pokazatelji Srbije 2015/2014.

Osnovni makroekonomski pokazatelji Srbije		
Godina	2015	2014
BDP u milionima RSD po tekućim cenama	3,973,033.6	3,908,469.6
Stopa rasta BDP	.7%	-1.8%
Godišnja stopa inflacije (rast potrošačkih cena)	1.5%	1.7%
Broj zaposlenih u hiljadama	1,883	1,845
Bruto mesečne zarade u RSD	61,145	61,426
Neto mesečne zarade u RSD	44,432	44,530

Izvor: Saopštenje o poslovanju privrede u RS u 2015., str. 5,
Agencija za privredne registre

Srbija je u 2015. izašla iz recesije u koju je ušla 2009. godine. Umesto pada od 1,8%, ostvaren je blagi rast BDP od 0,7%. Ipak, može se reći da se zemlja nalazi u stagnaciji. Neophodne su znatno više stope rasta kako bi se moglo govoriti o oporavku. Rast broja zaposlenih je skroman, dok su plate u 2015. godini zabeležile mali pad. Pozitivno kretanje u posmatranim godinama je smanjenje inflacije koja je u 2015. godini iznosila samo 1,5%.

Prema podacima objavljenim od strane Privredne komore Srbije³, u 2016. godini predviđa se brži rast ekonomske aktivnosti sa 1,8 % na 2,4-2,5% zasnovan na izvozu i investicijama. Prosečna inflacija u avgustu 2016. godine je iznosila 1,2%, dok je zabeleženi rast prometa u trgovini na malo i rast zaposlenosti u privatnom sektoru. U drugom kvartalu 2016. godine, stopa zaposlenosti je iznosila 45,9%, a stopa nezaposlenosti 15,2% (stopa neformalne zaposlenosti iznosila je 22,7% na nivou svih delatnosti). Međutim, nezaposlenost je i dalje među najvišima u Evropi.

Stanje uslužnog sektora u Srbiji

Analiza uslužnog sektora Srbije najbolje se može analizirati kada se upoređuje sa drugim zemljama sveta. Donja tabela pokazuje učešće tri sektora u stvaranju BDP, za 19 država. Tu se pored Srbije nalaze i zemlje iz okruženja, kao i najveće zemlje različitog nivoa privrednog razvitka. Po podacima CIA⁴, sektor usluga učestvuje u kreiranju srpskog BDP sa 51,1%. Naravno, ovaj podatak treba uzeti sa rezervom jer je u sektoru usluga značajan procenat poslovanja van zvaničnih tokova. Sve države u okruženju imaju veće učešće sektora usluga u stvaranju BDP. Ono se po podacima CIA kreće od 53,9% u Rumuniji do 70,5% u Crnoj Gori. Razvijene države imaju veće učešće sektora usluga, i ono kod Francuske iznosi čak 79%. Jedina država sa liste u kojoj sektor usluga stvara manje od polovine BDP je Kina.

³ Privredna komora Srbije, sa stranice <http://www.pks.rs/PrivredaSrbije.aspx>, pristupljeno 10.11.2016.

⁴ CIA, The World Factbook 2016-17 prekolinka: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_eur.html (12.11.2016.)

Tabela 2. Struktura BDP po sektorima (u procentima)

Struktura BDP po sektorima (u procentima)				
država	poljoprivreda	industrija	usluge	godina podatka
Srbija	10,4	38,5	51,1	2015
Mađarska	4,4	30,9	64,8	2015
Rumunija	4,8	41,3	53,9	2015
Bugarska	5,2	27,4	67,4	2015
Makedonija	10,2	24,9	64,9	2015
Kosovo*	12,9	22,6	64,5	2009
Albanija	22,3	15	62,6	2015
Gma Gora	8,3	21,2	70,5	2013
Bosna i Hercegovina	7,9	26,5	65,6	2015
Hrvatska	4,3	26,7	69,1	2015
Slovenija	2,2	33,4	64,4	2015
Nemačka	0,7	30,2	69,1	2015
Belgija	0,7	22,3	77	2015
Francuska	1,7	19,3	79	2015
SAD	1,6	20,8	77,6	2015
Japan	1,2	26,6	72,2	2015
Kina	8,9	42,7	48,4	2015
Indija	16,1	29,5	54,4	2015
Nigerija	20,3	23,6	56,1	2013
*Kosovo je delimično priznata država; zbog zaokruživanja, zbir se može razlikovati od 100%				

Izvor: urađeno prema podacima CIA, The World Factbook 2016-17

Učešće ukupne radne snage je u sektoru usluga veće nego učešće sektora u ukupnom BDP Srbije. Ono je 2014. godine iznosilo 62,5%. Slična je situacija i u Mađarskoj i Bugarskoj. Procentualno, najmanji broj radnika u sektoru usluga ima Rumunija, samo 42,8%. Najveći procenat zaposlenih u sektoru usluga u regionu imaju zemlje čije su ekonomije značajno zavisne od turizma poput Hrvatske i Crne Gore. U razvijenim ekonomijama je

učešće u zapošljavanju slično učešću u stvaranju dohotka što govori o dobrom delovanju tržišta. U nerazvijenim ekonomijama je učešće u zaposlenosti manje od učešća u stvaranju dohotka. Razlog za to leži prvenstveno u primarnom sektoru gde je zaposlen veliki broj ljudi koji usled zaostale tehnologije, slabe organizacije i nepovoljnog odnosa cena ostvaruju nizak dohodak.

Tabela 3. Struktura radne snage po sektorima (u procentima)

Struktura radne snage po sektorima (u procentima)				
država	poljoprivreda	industrija	usluge	godina podatka
Srbija	21,9	15,6	62,5	2014
Mađarska	7,1	29,7	63,2	2011
Rumunija	28,3	28,9	42,8	2014
Bugarska	7	30,1	62,9	2014
Makedonija	18,3	29,1	52,6	2014
Kosovo*	5,9	16,8	77,3	2013
Albanija	41,8	11,4	46,8	2014
Gra Gora	5,3	17,9	76,8	2014
Bosna i Hercegovina	19	30	51	2013
Hrvatska	1,9	27,6	70,4	2014
Slovenija	8,3	30,8	60,9	2012
Nemačka	1,6	24,6	73,8	2011
Belgija	1,3	18,6	80,1	2013
Francuska	3	21,3	75,7	2013
SAD	0,7	20,3	79	2009
Japan	2,9	26,2	70,9	2015
Kina	33,6	30,3	36,1	2012
Indija	49	20	31	2012
Nigerija	70	10	20	1999
*Kosovo je delimično priznata država; zbog zaokruživanja, zbir se može razlikovati od 100%				

Izvor: urađeno prema podacima CIA, The World Factbook 2016-17

O današnjem stanju tercijarnog sektora u Srbiji govore podaci Republičkog zavoda za statistiku⁵. Ukupan promet ostvaren u ugostiteljstvu tokom 2015. godine je iznosio 67318 miliona dinara, u tekućim cenama, što je za 3,4% više u odnosu na prethodnu godinu. Struktura prometa u ugostiteljstvu pokazuje da je najveće učešće hrane i napitaka, 48,3%, zatim alkoholnih i bezalkoholnih pića, 29,9%, te ostvarenih noćenja, 19,1%.

U turizmu su kretanja malo povoljnija. Tokom 2015. godine ostvareno je 6.651.852 noćenja što je za 9,3% više nego tokom 2005. godine. Za rast broja noćenja su zaslužni prvenstveno inostrani gosti čiji je broj noćenja udvostručen. U istom periodu je broj

noćenja domaćih turista smanjen za 19,9%. I pored navedenih kretanja, domaći gosti čine većinu u ukupnom broju ostvarenih noćenja. Tokom 2015. godine, 63,8% noćenja su ostvarili domaći gosti⁶. Strani gosti najviše dolaze u Beograd, dok domaći gosti najviše idu u planinske centre. Primetan je i trend smanjenja dužine boravka jer strani turisti uglavnom borave kraće.

⁵ Republički zavod za statistiku, sa linka: http://webzr.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/28/59/16_Turizam_i_ugostiteljstvo.pdf

⁶ Republički zavod za statistiku, [www.stat.gov.rs](http://webzr.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d2201IND02%266%3d1%2c2%262%3d%23A1-l%23%26102%3dRS%2cRS1%2cRS12%2cRS2%2634%3d0%2c1%2c2%26sAreaId%3d2201%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic), sa linka: <http://webzr.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d2201IND02%266%3d1%2c2%262%3d%23A1-l%23%26102%3dRS%2cRS1%2cRS12%2cRS2%2634%3d0%2c1%2c2%26sAreaId%3d2201%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

Tabela 4. Dolasci i noćenja turista u periodu od 2005. do 2015. godine

	Republika Srbija			Srbija - sever			Region Vojvodina			Srbija - jug		
	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
Noćenja turista - godišnji podaci												
2005	6,499,352	5,295,051	1,204,301	2,101,215	1,219,183	882,032	734,878	569,919	164,959	4,398,137	4,075,868	322,269
2006	6,592,622	5,391,913	1,200,709	2,089,799	1,228,705	861,094	723,370	549,152	174,218	4,502,823	4,163,208	339,615
2007	7,328,692	5,853,017	1,475,675	2,398,013	1,305,196	1,092,817	834,487	603,791	230,696	4,930,679	4,547,821	382,858
2008	7,334,106	5,935,219	1,398,887	2,312,270	1,320,959	991,311	880,942	649,474	231,468	5,021,836	4,614,260	407,576
2009	6,761,715	5,292,613	1,469,102	2,130,957	1,079,709	1,051,248	762,115	539,597	222,518	4,630,758	4,212,904	417,854
2010	6,413,515	4,961,359	1,452,156	2,086,933	1,060,085	1,026,848	767,304	550,278	217,026	4,326,582	3,901,274	425,308
2011	6,644,738	5,001,684	1,643,054	2,093,922	944,295	1,149,627	756,723	478,068	278,655	4,550,816	4,057,389	493,427
2012	6,484,702	4,688,485	1,796,217	2,190,365	956,203	1,234,162	758,981	462,672	296,309	4,294,337	3,732,282	562,055
2013	6,567,460	4,579,067	1,988,393	2,418,407	1,008,303	1,410,104	928,606	554,777	373,829	4,149,053	3,570,764	578,289
2014	6,086,275	3,925,221	2,161,054	2,464,945	942,022	1,522,923	929,604	548,866	380,738	3,621,330	2,983,199	638,131
2015	6,651,852	4,242,172	2,409,680	2,680,331	983,722	1,696,609	994,314	583,399	410,915	3,971,521	3,258,450	713,071

Izvor: Republički zavod za statistiku, www.stat.gov.rs

Tabela 5. Prevoz putnika i robe, u periodu od 2001. do 2015. godine.

	Republika Srbija			
	broj prevezenih putnika, hilj.	putnički kilometri, mil.	prevezena roba, t	tonski kilometri, mil.
Prevoz putnika i robe				
2001	97,489	6,213	20,458	4,207
2002	97,406	6,124	21,990	4,683
2003	91,019	5,950	21,700	4,809
2004	89,136	5,883	23,541	5,603
2005	89,019	6,754	28,269	6,829
2006	92,110	7,416	28,737	7,787
2007	84,647	6,539	27,040	8,378
2008	86,866	6,747	30,368	7,876
2009	86,624	6,227	22,697	5,542
2010	79,844	6,317	25,794	7,092
2011	78,096	6,592	24,706	7,252
2012	77,235	6,606	22,343	6,752
2013	72,047	6,695	24,348	7,505
2014	70,200	7,130	24,709	7,612
2015	65,767	7,752	26,554	8,014

Izvor: Republički zavod za statistiku, www.stat.gov.rs

U putničkom saobraćaju je tokom 2015. godine ostvareno 7,752 miliona kilometar-putnika. U teretnom saobraćaju tokom 2015. godine je ostvareno 8,014 miliona kilometar-tona, a ukupno prevezena roba je 26,554 tona. Ukupan broj prevezenih putnika je 65,767 hiljada, što je značajno smanjenje u odnosu na prethodne godine⁷.

⁷ Republički zavod za statistiku, www.stat.gov.rs, preuzeto 11.11.2016. sa linka: <http://webzr.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d1501IND01%262%3d%23All%23%2635%3d6%266%3d1%2c2%2c3%2c4%26sAreaId%3d1501%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

Što se tiče telekomunikacija, Republički zavod za statistiku nema ažurirane podatke o broju telefonskih pretplatnika. Prema podacima CIA⁸, u 2012. godini u Srbiji je postojalo 2.977 hiljada fiksnih telefonskih

⁸ CIA, The World Factbook 2016-17 preko linka: <https://www.cia.gov/library/publications/>

linija i 9.138.000 mobilnih linija. Novije podatke Republički zavod za statistiku daje za broj minuta razgovora. U fiksnoj telefoniji je broj minuta razgovora u 2014. godini bio za 40,1% manji nego u 2010. godini, dok je u mobilnoj telefoniji bio za 79% veći. Ukupan broj minuta je bio za 9,6% veći. O razvoju telekomunikacija govori i rast broja domaćinstava koja imaju internet konekciju. U 2009. godini je 36,7% domaćinstava imalo internet konekciju a u 2015. godini je internet konekciju imalo 63,8% domaćinstava⁹. Broj korisnika interneta preda podacima CIA¹⁰ je u 2009. godini iznosio 4.107.000. Po podacima Republičke agencije za elektronske komunikacije RATEL¹¹ u Srbiji je u 2014. godini bilo 1.497.000 korisnika kablovskih distributivnih sistema, što je za 249.800 pretplatnika više nego 4 godine ranije. Data agencija je nadležna za nadzor tržišta telekomunikacija. Prema podacima RATEL-a za tržište telekomunikacija po oblastima u periodu 2010-2014 godišnji prihodi, ostvareni na tržištu telekomunikacija u Srbiji, su u 2014. godini iznosili oko 1,5 milijardi evra, odnosno oko 4,5% BDP. Pojedinačno, najveći prihodi se ostvaruju od mobilne telefonije. Tokom 2014. godine, oni su iznosili 847 miliona evra, odnosno 57% ukupnih prihoda u oblasti telekomunikacija. Slede ih prihodi od fiksne telefonije koji učestvuju sa 22% i prihodi od interneta koji učestvuju sa 11% u ukupnim prihodima u oblasti telekomunikacija. U Srbiji 99% domaćinstava

posедуje TV prijemnik, 72% radio prijemnik, 82,7% fiksni telefon, 90,6% mobilni telefon i 63,2% računar¹².

Na tržištu Srbije finansijski sektor je pretrpeo značajne promene od 2000. godine. Brojne finansijske institucije iz inostranstva su ušle na tržište dok su najveće domaće banke otišle u stečaj. Ukupna aktiva finansijskog sistema Srbije je na kraju 2015. godine iznosila 3,329 milijarde dinara, što iznosi 83,8% BDP¹³. Poređenja radi, aktiva bankarskog sistema u Srbiji je 2010. godine iznosila 90% BDP. U bankarskom sistemu Srbije po poslednjim podacima (31.03.2016.)¹⁴ je poslovalo 30 banaka. Ukupna aktiva bankarskog sistema je na kraju 2015. godine iznosila 3,048 milijarde dinara, odnosno 25,060 miliona EUR. Od ukupne aktive bankarskog sistema, 69,7% je pod kontrolom stranog kapitala. Ukupna aktiva sektora osiguranja je na kraju 2015. godine iznosila 192 milijarde dinara, odnosno 1,578,600 hiljada EUR. Na srpskom tržištu posluje 20 osiguravajućih društava (za životno i neživotno osiguranje) i 4 društva za reosiguranje. Pod kontrolom stranog kapitala je 71% tržišta osiguranja¹⁵.

Spoljnotrgovinsku razmenu Srbije karakteriše konstantan deficit. U periodu 1996-2009, pokrivenost uvoza izvozom se kretala između 32,8% 2004. godine i 60,8% 1998. godine¹⁶. U godinama pre sankcija,

the-world-factbook/wfbExt/region_eur.html(28.10.2016.)

⁹ Republički zavod za statistiku, (2016), Statistički kalendar Srbije 2016, str. 92.

¹⁰ CIA, The World Factbook 2016-17 preko linka: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_eur.html(28.10.2016.)

¹¹ Republička agencija za elektronske komunikacije, 2013, Pregled tržišta telekomunikacija u Republici Srbiji 2012, Beograd, str. 11, i Republička agencija za elektronske komunikacije, 2015, Pregled tržišta telekomunikacija u Republici Srbiji 2014, Beograd, str. 11-33.

¹² Republička agencija za elektronske komunikacije, (2015), Pregled tržišta telekomunikacija u Republici Srbiji 2014, Beograd, str 37-77

¹³ Narodna banka Srbije, (2016), Tromesečni pregled kretanja indikatora finansijske stabilnosti Republike Srbije, Beograd, str. 6.

¹⁴ Narodna banka Srbije – link: http://www.nbs.rs/internet/cirilica/50/50_5.html (pristupljeno, 10.11.2016.)

¹⁵ Narodna banka Srbije, (2016), Tromesečni pregled kretanja indikatora finansijske stabilnosti Republike Srbije, Beograd, str. 31

¹⁶ Crnomarković, J., (2010), Pregled spoljnotrgovinske robne razmene Republike Srbije u periodu 1988-2009. godine, Republički zavod za statistiku, Srbija, str. iii.

pokrivenost uvoza izvozom je bila znatno viša i 1988. godine je iznosila 98,4%. Kako

se kretao izvoz i uvoz u periodu 2010-2014, može se videti u donjoj tabeli.

Tabela 6. Spoljna trgovina Republike Srbije u periodu 2010-2014

Spoljna trgovina Republike Srbije u periodu 2010-2014.					
godina	izvoz (miliona USD)	uvoz (miliona USD)	suficit/deficit (miliona USD)	pokrivenost uvoza izvozom	
2010	9.795	16.471	-6.676	59,47%	
2011	11.780	19.862	-8.082	59,31%	
2012	11.227	18.929	-7.702	59,31%	
2013	14.611	20.551	-5.940	71,10%	
2014	14.845	20.609	-5.764	72,03%	

Izvor: Republički zavod za statistiku, sa linka: <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d1701IND01%262%3d%23all%23%266%3d1%2c2%2c3%26sAreaId%3d1701%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

Zabeležen je porast i izvoza i uvoza u posmatranom periodu u Republici Srbiji. Izvoz je u 2014. godini iznosio 14,845 miliona USD, što je za 51,6% više nego u 2010. godini, dok je uvoz bio 20,609 miliona USD, što je za 25,1% više nego u 2010. godini. Može se primetiti da je u 2012. i 2013. godini povoljniji odnos uvoz i izvoza u odnosu na prethodne godine, s tim što je deficit i dalje visok. Najveći obim spoljne trgovine se obavlja sa zemljama Evropske unije¹⁷. Zemlje EU učestvuju sa 94,3% u izvozu i 92,6% u uvozu. Pojedinačno, najveći spoljnotrgovinski partner Srbije je Italija sa kojom je Srbija ostvarila obim prometa u 2015. godini od 4.083 miliona američkih dolara. Po uvozu, na prvom mestu se nalazi Nemačka

iz koje je uvezeno roba u vrednosti 2.256 miliona dolara. Značajniji izvoz Srbija ima u BiH 1.172 miliona dolara. Što se uvoza tiče značajni partneri su Rusija sa prometom 1.749 miliona dolara i Kina sa prometom 1.541 miliona dolara.

Kretanje prometa u unutrašnjoj trgovini u Srbiji u periodu 2011-2015. se može videti u gornjoj tabeli. Unutrašnja trgovina, za razliku od spoljne trgovine, nije beležila rast u datom periodu. Promet u trgovini na veliko je u 2015. godini iznosio 18,685.44 miliona EUR, što je za 5,8% manje nego u 2011. godini. Promet u trgovini na malo je u 2015. godini bio za 4,3% manji nego u 2011. godini. Promet u trgovini na veliko je uvek znatno veći od prometa u trgovini na malo.

¹⁷ Republički zavod za statistiku, (2016), Statistički calendar Srbije 2016, str 69-73.

Tabela 7. Unutrašnja trgovina u Republici Srbiji

Unutrašnja trgovina u Republici Srbiji		
godina	promet u trgovini na veliko (mil EUR)	promet u trgovini na malo (mil EUR)
2011	19.840,15	10.970,46
2012	19.968,85	10.572,96
2013	20.137,55	10.641,67
2014	18.836,96	10.689,34
2015	18.685,44	10.516,42

Izvor: urađeno prema podacima Republički zavod za statistiku¹⁸

Zaključak

Krupne promene koje su nastale u svet-skoj privredi, doprinele su rastu značajnosti i jačanju uloge sektora usluga, koji je postao ključ novog razvoja. Nacionalne privrede, posebno razvijenih zemalja, sektoru usluga daju sve veći značaj i zasnivaju svoje nove strategije razvoja na sektoru usluga. Uslužni sektor danas na globalnom tržištu ima najdinamičniji rast.

Uslužni sektor Srbije je u porastu, te privreda Srbije mora dati veći značaj ovom sektoru kako bi na bazi njega mogla ostvariti veći rast i razvoj. Povećavanje značaja uslužnog sektora usloviće brojne prednosti za

privredu Srbije, kao što su povećanje zaposlenosti, ekonomske i tehnološke promene, rast međunarodne razmene i sl.

Privreda Srbije mora u budućem period ulagati u razvoj uslužnog sektora i zasnivati svoje koncepte razvoja upravo na uslužnom sektoru.

Razumevanje ponašanja i zakonitosti uslužnog sektora postaje neophodnost za ekonomiju Srbije. Upravo, posticanje procesa razvoja sektora usluga, povećanoj standardizaciji poslovanja u sektoru usluga, te unapređivanje konkurentnosti, investicija, posticanje izvoza usluga, kao i stvaranje povoljnog ekonomskog ambijenta za razvoj uslužnih kompanija predstavlja juključne poslove koje Srbija treba da radi u budućem periodu. Srbija mora da formuliše i realizuje konkurentske strategije rasta.

Poseban akcenat Srbija treba da stavi na dalji razvoj turizma, koji može dovesti do povećavanja deviznog priliva, rasta zaposlenosti, kao i poboljšanja kvaliteta života stanovništva. Turizam je u Srbiji još uvek neiskorišćen potencijal, sa velikom razvojnom mogućnošću. Raznovrsnost turističke ponude, dobra lokacija, duga istorija, prirodni resursi su samo deo komparativnih prednosti turizma Srbije. Strateški razvoj turizma, privlačenje stranih investitora i ubrzavanje reformskih procesa su procesi koji su neophodni, kao i kreiranje turističke porizvode i svoj položaj na tržištu u skladu sa najnovijim trendovima, kako bi se u turizmu Srbije

¹⁸ Napomena:

Podaci za trgovinu na malo uzeti sa linka: <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d210101IND01%262%3d%23All%23%26102%3dRS%2cRS1%2cRS12%2cRS2%26sAreaId%3d210101%26dType%3dIdentificatorAndName%26lType%3dSerbianCyrillic>

Podaci za trgovinu na veliko uzeti sa linka <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d210201IND01%262%3d%23All%23%26102%3dRS%2cRS1%2cRS12%2cRS2%26sAreaId%3d210201%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

Iznosi u EUR su preračunati po srednjim kursovima za EUR sa sajta NBS, sa stranice: http://www.nbs.rs/export/sites/default/inter-net/cirilica/scripts/kl_period.html

ostvarivali poslovni rezultati na nivou konkurentskih zemalja.

Prihvatanje uslužnog sektora a posebno turizma kao efikasnog instrumenta za uključivanje u međunarodnu tržišnu konkurenciju, predstavlja osnovu za dalji privredni rast Srbije.

Literatura

APR- Saopštenje o poslovanju privrede u RS u 2015.

Crnomarković, J., (2010), Pregled spoljnotrgovinske robne razmene Republike Srbije u periodu 1988-2009. godine, Republički zavod za statistiku, Srbija.

CIA, The World Factbook 2016-17 preko linka: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_eur.html

Narodna banka Srbije, (2016), Tromesečni pregled kretanja indikatora finansijske stabilnosti Republike Srbije, Beograd.

Narodna banka Srbije http://www.nbs.rs/inter-net/cirilica/50/50_5.html

Privredna komora Srbije <http://www.pks.rs/PrivredaSrbije.aspx>

Republički zavod za statistiku www.stat.gov.rs

Republički zavod za statistiku, (2016), Statistički calendar Srbije 2016.

Republička agencija za elektronske komunikacije, 2013, Pregled tržišta telekomunikacija u Republici Srbiji 2012, Beograd, str. 11, i Republička agencija za elektronske komunikacije, 2015, Pregled tržišta telekomunikacija u Republici Srbiji 2014, Beograd.

Republička agencija za elektronske komunikacije, (2015), Pregled tržišta telekomunikacija u Republici Srbiji 2014, Beograd.